

1998 Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı ile 2010 Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Programlarının Karşılaştırılması*

Metin ELKATMIŞ¹

ÖZ

Bu çalışmada 1998 yılından 2010 yılına kadar okutulan 7 ve 8. sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi (VİHE) ders programı ile 2010-2011 eğitim-öğretim yılında uygulamaya giren 8. sınıf Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi (VDE) ders programlarının karşılaştırılması amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda eğitim programlarının temel öğeleri olan hedef-kazanım, içerik, öğrenme-öğretme süreci ile değerlendirme boyutları arasındaki benzerlikler ve farklılıklar ortaya konmuştur. Bu çalışmada, nitel araştırmalarda veri toplama yöntemlerinden biri olan doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonunda, 1998 programının bilgi temelli yerel vatandaşlar yetiştirmeyi hedeflerken, 2010 programının ise beceri ve değerleri ön plana alarak aktif, katılımcı bir dünya vatandaşı yetiştirmeyi hedeflediği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Vatandaşlık, İnsan Hakları, Demokrasi, Eğitim Programı.

The Comparison of 1998 Citizenship and Human Rights Education Syllabus and 2010 Democracy Education Teaching Program

ABSTRACT

In this dissertation, it is aimed to compare and contrast the 8th class "Citizenship and Human Rights Education" syllabus taught from 1998 until 2010 and 8th class "Citizenship and Democracy Education" which has been carried into practice in 2010-2011 educational year. In this regard, similarities and differences between the key elements of educational programs such as goal-acquisition, content, learning-teaching progress and the assessment dimensions were presented. In this study, as one of the data acquisition methods at qualitative researches, the document review method was utilized. Thus, while the 1998 programme aimed to form nation-wide Turkish citizens, 2010 programme aims to develop a global citizenship identity.

Keywords: Citizenship, Human Rights, Democracy, Curriculum.

GİRİŞ

Eğitim bireyin davranışlarında değişiklik meydana getirme süreci olmasının yanında, bireyi kişisel, sosyal, siyasal ve ekonomik yönden de geliştirmeyi amaçlar. Eğitimin sosyal görevi; bireylere toplumsal kültürü aktarmak onların, içinde yaşadıkları topluma uyumlu olmalarını sağlamak, araştıran ve kültüre

* "20-22 Nisan 2012 Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumu'nda sözlü tebliğ olarak sunulmuştur".

¹ Kırıkkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, metinelkatmis@hotmail.com

dinamik öğeler katan insanlar yetiştirmektir. Eğitimin siyasal görevi ülkenin, toplumsal ve anayasal düzenine uygun liderlik özelliklerine sahip, girişken ve bilinçli seçmen yetiştirmektir. Eğitimin bireyi geliştirme görevi onun beden, zihin ve ruhsal yapısını geliştirmesidir. Eğitimin ekonomik görevi ise, bilinçli üretici ve bilinçli tüketici yetiştirmedir (Büyükkaragöz, Muşta, Yılmaz ve Pilten, 1998). Bu temel amaçlar da göstermektedir ki, eğitimle hedeflenen, demokratik bir toplum için demokratik vatandaşlar yetiştirmektir. Aslında demokratik vatandaş yetiştirme düşüncesi bugünün meselesi de değildir. Tarihsel arka planı Antik Yunan'a kadar gitmektedir. Aristoteles'in Retorik adlı eseri yurttaşı tanımlayarak, görevlerini, sorumluluklarını ve haklarını ortaya koymaktadır. Buradan yola çıkarak insanın, bireyden vatandaşa dönüşümünün, dün olduğu gibi bugün de eğitim süreci ile gerçekleştiğine inanıldığı söylenebilir.

20. yüzyıl, vatandaşların yönetime en fazla katılımını sağlayan, demokratik yönetimlerin çoğunlukta olduğu bir asır olmuştur. Sağlıklı ve sürdürülebilir bir demokratik düzen ise; bilgili, bilinçli, sorumlu ve katılımcı yurttaşlara gereksinim duyar (Young, 1997; Morgan ve Streb, 2001; Aktaran, Erjem, 2004). Toplumu oluşturan her bir vatandaş da demokrasinin inşasında temel aktör konumundadır. Bu çerçevede bireyin görev ve sorumlulukları ile hak ve özgürlüklerini bilmesi ve gereklerini yerine getirmesi, vatandaşlık eğitimi ile olanaklıdır diyebiliriz. Pek çok ülke de yurttaşlık, demokrasi, insan hakları, değer ya da ahlak eğitimi adı altında kendi yönetim yapılanmasını ve demokrasi anlayışını konu edinen bir vatandaşlık eğitimi verdiği bilinmektedir (Tezcan, 1983; Ültanır, 2005; Çayır, 2003). Bununla birlikte Avrupa Konseyi de 1997 yılında başlattığı "Demokratik Yurttaşlık Eğitimi Projesi" ile sorumlu, duyarlı ve katılımcı yurttaş yetiştirmede eğitimin önemi ve gereğine dikkat çekmiştir.

Türkiye'de de vatandaşlık eğitimine yönelik oldukça köklü bir geçmişin olduğu söylenebilir. Tanzimat döneminde başlayan Vatandaşlık eğitimi, eğitim programlarının Türkçe, Matematik, Fen gibi zorunlu unsurlarından birini oluşturmuştur. 1926, 1936 programlarında Yurt Bilgisi, 1948 programında ise Yurttaşlık adı ile yer alan ders 1968'den sonra Vatandaşlık eğitimi olarak karşımıza çıkmaktadır. 1995 yılında ise Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi (VİHE) adıyla yeniden düzenlen ders, 2005 yılında yapılan eğitim reformuyla birlikte programdan kaldırılmıştır. Ancak 2006-2007 öğretim yılında 6 ve 7. sınıflarda Sosyal Bilgiler dersinin bir bileşeni olarak ara disiplin şeklinde uygulanması kararlaştırılmıştır. Son olarak 2010-2011 öğretim yılında "Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi (VDE)" adı ile yeniden düzenlenmiştir. İlk yıl seçmeli ertesi yıl zorunlu, 8. sınıflarda haftada bir ders saati olarak okutulmak üzere hazırlanan program 2012 yılında alınan yeni bir kararla kaldırılarak, 4. sınıflara kaydırılmıştır. Tüm bunlar Türkiye de alana yönelik belli bir hassasiyetin olduğunu göstermektedir diyebiliriz.

Vatandaşlık eğitimi özünde, siyasal okuryazarlık, hak, sorumluluk, özgürlük ile demokratik kültür kazandırmayı amaçlamaktadır. Dolayısıyla bireyi toplumsal yaşama ve hayatın kendisine doğrudan hazırlayan temel argümandır diyebiliriz.

Geleceğin vatandaşlarının yetiştirilmesinde söz konusu kavramların önemi gün geçtikçe artmaktadır. Gerek demokrasinin bir gereği olması gerekse yaşanan sosyal, siyasal, ekonomik ve teknolojik değişim, vatandaşlık eğitimini güncel bir çalışma alanı haline getirmiştir. Ayrıca toplumsal hayatta meydana gelen etnik çatışma ve ulusçuluk, küreselleşme, göçler, ekonomik ve teknolojik değişimler, çevre sorunları, anti demokratik ve ırkçı eylemler (Osler ve Strakey, 2006; Erjem, 2004; Huddleston, Gollob, Krapf, Salema, Spajic-Vrkaš, 2004), vatandaşlık eğitiminin sorgulanmasını ve yeniden yapılandırılmasını da beraberinde getirmiştir. Bu nedenle Türkiye de, yakın geçmişte uygulanan iki farklı vatandaşlık programının karşılaştırılması, alınan mesafeyi görme ve geleceğe yön verme adına, bu çalışmayı önemli kılmaktadır diyebiliriz. Buna göre araştırmada 1998 yılı 7 ve 8. sınıf VİHE ders programı ile 2010-2011 eğitim-öğretim yılında uygulamaya giren 8. sınıf VDE ders programlarının karşılaştırılması çalışmanın temel problemini oluşturmaktadır. Bu doğrultuda oluşturulan alt problemler ise şöyledir;

1998 yılı 7 ve 8. sınıf VİHE ders programı ile 2010 yılı 8. sınıf VDE ders programının:

- a. Hedef-kazanım,
- b. İçerik,
- c. Öğrenme-öğretme süreci,
- d. Ölçme ve değerlendirme öğeleri arasında benzerlik ve farklılıklar nelerdir?

YÖNTEM

Bu çalışmada, nitel araştırmalarda veri toplama yöntemlerinden biri olan doküman incelemesi yöntemine başvurulmuştur. Doküman incelemesi; araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 1999). Elde edilen verilerin çözümlenmesinde, eğitim programlarının temel öğeleri olan, hedef ve kazanımlar, içerik, öğrenme-öğretme süreci ile değerlendirme boyutları karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. 1998 yılı 7 ve 8. sınıf VİHE ders programı ile 2010 yılı 8. sınıf VDE ders programlarının sahip oldukları öğeler ve özellikler değerlendirilerek ortaya çıkan sonuçlar önerilerle birlikte ele alınmıştır.

BULGULAR

Hedef-Kazanımları açısından, 1998 VİHE ders programı ile 2010 VDE ders programlarındaki benzerlik ve farklılıklara ilişkin bulgular;

1998 VİHE programı ile 2010 VDE programı hedef-kazanımlar açısından incelenmiş olup her iki programa ilişkin kazanımlar tablo 1’de özetlenmiştir.

Tablo 1. *Hedef-Kazanımları Açısından, 1998 VİHE Ders Programı İle 2010 VDE Ders Programının Karşılaştırılmasına İlişkin Sonuçlar*

	1998 Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı				2010 Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Programı			
	Biliş	Duyuş	Davranış	Toplam	Biliş	Duyuş	Davranış	Toplam
Genel	11	2		13	3	5		8
Özel	48	7		55	21	13	4	38

Tablo 1’de görüldüğü gibi VİHE dersi programının uzak hedeflerini ortaya koyan genel amaçlar 13 hedef cümlesinden oluşmaktadır. Hedef ifadelerinden on biri bilgi, ikisi duyuşsal alanla ilgili iken iki genel hedef ise belirli bir alanı temsil etmemektedir. Dolayısıyla programda genel hedef olarak 15 ayrı maddenin yazıldığı tespit edilmiştir. Bilişsel alanla ilgili olan hedeflerinde uygulama düzeyinde kaldığı; analiz, sentez ve değerlendirme basamaklarını içeren herhangi bir hedef ifadesi yer almamaktadır.

Genel amaçlar incelendiğinde insan ve vatandaş olma bilinci, hak, sorumluluk ve özgürlüklerini tanıma/kullanma, insan haklarının etik ve koruyuculuğunu bilme, devletin bireyle, bireyin devletle olan ilişkisini bilme/davranma ile Atatürk’ün insan haklarına katkısını bilme gibi boyutları içermektedir.

Genel amaçlarda dersin insan haklarını öncelediği, birey devlet, devlet birey ilişkilerini karşılıklı görev ve sorumluluklar çerçevesinde ele aldığını söyleyebiliriz. Demokratik devlet anlayışı yüceltilerek, hak ve özgürlüklere imkan tanıyan tek sistem gibi bir anlayışı empoze etmektedir. Bu ise gelişimci, ilerlemeci ve eleştirel bakış açısına uygun düşmemektedir. Çünkü demokrasi insanlığın şimdilik en iyi yönetim şeklidir. Eğitimle şayet bugünün dünyasına bireyler yetiştiriyorsak bu durum yadırganmaz ancak yarının dünyasına insan yetiştirmeyi hedefliyorsak bu bakışın sorgulanması gerekir.

Yine tablo 1’de görüldüğü gibi 1998 VİHE ders programında toplam 55 özel amaç belirlenirken bunlardan 48’i bilişsel 7’si ise duyuşsal alanla ilgilidir. Özel amaçlardan 26’sı 7. sınıflara, 29’uda 8. sınıflara aittir. 7. sınıflar için dersin özel amaçları incelendiğinde, programda insanlığın ortak mirası, insan hakları, etik ve insan hakları, temel haklar ve özgürlük konularının, temel kavramlar ve ilkeler bilgisi şeklinde yer aldığı görülmektedir. Buna göre hedef ifadelerinin 22’sinin bilgi 4’ünün ise duyuşsal alanı temsil ettiğini söyleyebiliriz. 8. sınıflar için belirlenen özel amaçlar incelendiğinde devlet, demokrasi, anayasa, vatandaşlık, hak ve sorumluluklar, insan haklarının korunması, milli güvenlik ve milli güç unsurları ile insan haklarının korunmasında karşılaşılan sorunlar şeklinde düzenlendiği görülmektedir. Selvi’nin de (2004) belirttiği gibi ifadelerin yirmi altısı bilişsel alanla ilgiliyken yalnızca üçü duyuşsal alanı temsil etmektedir. Bilişsel alana yönelik olan hedef ifadelerinin ise 7. sınıflarda olduğu gibi bilgi, kavrama ve uygulama düzeyinde kaldıkları görülmektedir. Ne var ki uygulama düzeyinde yalnızca üç özel hedef bulunurken, diğer yirmi üç hedef cümlesi ise bilme ve kavramaya dönüktür. 7 ve 8’inci sınıf programları birlikte düşünüldüğünde vatandaşlık ve insan haklarının kuramsal bir bilgi yığını olduğu,

belirlenmiş ilke, kural ve kavramları bilmekle, demokratik kültürün gelişeceği düşünülmektedir.

2010 VDE programına ilişkin olarak tablo 1'e bakıldığında programın uzak hedefleri bağlamında sekiz genel amaç belirlenmiştir. Genel amaçlardan beşi davranışsal, üçü ise duyuşsal alanla ilgilidir. Genel amaçlar incelendiğinde programın, etkin, sorumlu ve demokratik vatandaşlarla toplumsal yaşamın oluşturulması ve geliştirilmesinin hedeflendiği, paylaşılan ortak değerlerin korunması ve geliştirilmesi, bireylerin temel hak ve özgürlüklerini kullanarak sorumluluklarını yerine getirmelerini, kişisel ve toplumsal sorunların çözümüne katkı sunmalarını, demokrasiyi bir yaşam biçimi olarak benimsemelerini, demokratik bir Türkiye Cumhuriyeti Devletinin oluşmasına katkı sağlamaları ile ülke ve dünya meselelerine duyarlı vatandaşlar yetiştirmeyi amaçladığını söyleyebiliriz.

Genel amaçlar daha çok demokrasi ve insan hakları bağlamında ele alındığını, yerel ölçekli değil küresel vatandaşlar yetiştirmeyi hedeflediğini söyleyebiliriz. Ancak 7'inci madde de "demokratik bir Türkiye Cumhuriyeti Devletinin oluşması" ifadesiyle Türkiye Cumhuriyeti Devletinin demokratik bir devlet olmadığı gibi bir izlenim vermektedir. Bu açıdan ilgili amaç cümlesi üzerinde yeniden düşünülmesi gerekmektedir diyebiliriz.

2010 programında dersin özel amaç ya da hedefleri kazanımlar adıyla yer almaktadır. Tablo 1'den de anlaşılacağı gibi programda 21 kazanım ifadesi bilişsel alanı, 13 kazanım ifadesi duyuşsal alanı ve 4'ü de davranışsal alanı temsil etmekte toplam 38 maddeden oluşmaktadır. 38 kazanım ifadesi incelendiğinde demokrasi ve insan hakları adına salt teorik bilgi yerine, insanı hayatın merkezine alan bir anlayış hakimdir. Bu durum programda "vatandaşlık, demokrasi ve insan haklarıyla ilgili bazı temel kavramların tanıtılmasının yanı sıra insan haklarının korunup uygulanmasıyla ilgili farkındalık, duyarlılık, bilinç, düşünce, tutum ve davranış kazandırma amaçlanmaktadır" (MEB, 2010) şeklinde karşılık bulmaktadır. Hak, özgürlük ve sorumluluklar arasındaki ilişki dengeli bir biçimde ele alınmıştır. Görev ve sorumlulukların devlete değil içinde yaşanılan topluma ve tüm insanlara karşı olduğuna dikkat çekilmiştir. Burada yeni olan iki temel husustan ilki görev ve yükümlülüklerin topluma mal edilmesi anlayışıdır. İkincisi ise demokratik vatandaşın, bilgi, bilinç, ilişki ve eylemleri, yaşadığı toplum ve devletle sınırlı olmayıp, insanlığı ilgilendiren tüm konulara karşı duyarlılık geliştirmesi anlayışıdır. Bunlara ek olarak önemli görülen bir diğer hususta sivil toplum kuruluşları ile dezavantajlı grupları hayatın ve öğrenmenin merkezine almayı başarmasıdır. Özetle kazanımlar daha çok demokrasi ve insan hakları konularını kapsarken kısmen de olsa vatandaşlığa ilişkin konulara da yer verilmiştir.

İçerik açısından, 1998 VİHE ders programı ile 2010 VDE ders programlarındaki benzerlik ve farklılıklara ilişkin bulgular;

1998 VİHE programı ile 2010 VDE programı içerik açısından incelenmiş olup her iki programa ilişkin içerik tablo 2’de özetlenmiştir.

Tablo 2. İçerik Açısından, 1998 VİHE Ders Programı İle 2010 VDE Ders Programının Karşılaştırılmasına İlişkin Sonuçlar

1998 Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı		2010 Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Programı
Sıra	Üniteler	Temalar
1	İnsanlığın Ortak Mirası	Her insan değerlidir
2	İnsan Hakları	Demokrasi Kültürü
3	Etik ve İnsan Hakları	Hak ve Özgürlüklerimiz
4	Temel Haklar ve Özgürlükler	Görev ve Sorumluluklarımız
5	Devlet, Demokrasi, Anayasa, Vatandaşlık, Vatandaşlık Hakları ve Sorumlulukları	
6	İnsan Haklarının Korunması	
7	Milli Güvenlik ve Milli Güç Unsurları	
8	İnsan Haklarının Korunmasında Karşılaşılan Sonuçlar	
Toplam	8	4

Tablo 2’den de anlaşılacağı gibi 7 ve 8’inci sınıflar için oluşturulan VİHE programı toplamda 8 ünite iken 2010 programı 4 temadan oluşmaktadır. Ünitelerden ilk dört sıradaki ünite 7’inci sınıfa sonraki 4 ünite ise 8’inci sınıflara aittir. 7’inci sınıflar için ünitelerin konu içerikleri kısaca şöyledir: “İnsanlığın Ortak Mirası” ünitesinde sanat düşünce, edebiyat ve bilim mirası ile temel kavramlar; “İnsan Hakları” ünitesinde, insan hakları düşüncesinin gelişimi, evrensel insan hakları ilkeleri ile temel kavramlar; “Etik ve İnsan Hakları” ünitesinde, insan haklarının etik temelleri, insan olma ve sorumluluğu; “Temel Haklar ve Özgürlükler” ünitesinde ise, temel hak ve özgürlükler, insan haklarının işlevselleştirilmesinde devletin görevi ile başka bazı hak ve özgürlük konularından oluşmaktadır.

8’inci sınıflar için belirlenen, “Devlet, Demokrasi, Anayasa Vatandaşlık, Vatandaşlık Hakları ve Sorumlulukları” ünitesinin konu içeriği ise; TC devletin yönetim yapısı, vatandaşlık hakları, vatandaş olma ve sorumluluğu ile temel kavramlar; “İnsan Haklarının Korunması” ünitesi için, insan haklarını korumanın önemi, insan hakları eğitiminin önemi, insan haklarıyla ilgili önemli günler; “Milli Güvenlik ve Milli Güç Unsurları” için, milli güvenlik, milli hedef, milli güvenlik siyasetini belirleyen organlar, milli güç, askeri güç, Türkiye’ye yönelik iç ve dış tehdit, terörle mücadelede kişilere düşen görevler, güncel tehdit; “İnsan Haklarının Korunmasında Karşılaşılan Sorunlar” ünitesinde ise, insan haklarının korunmasında belli başlı engeller, insan haklarını korumanın işlevselleştirilmesinde insan hakları eğitiminin rolü konularından oluşmaktadır.

Tematik yaklaşımla hazırlanan 2010 VDE programı ise 8’inci sınıfta okutulmak üzere dört temadan oluşmaktadır. Buna göre “Her İnsan Değerlidir” adlı birinci

temada, insan haklarıyla ilgili uluslar arası belgelerde yer alan insanın değeri ve onurunun korunması; “Demokrasi Kültürü” adlı ikinci temada, demokrasi ve demokratik tutumlar, ayrımcılıkla mücadele, işbirliği, diyalog ve etkili iletişim; “Hak ve Özgürlüklerimiz” temasında, insan hak ve özgürlükleri koruma ve geliştirme, bu konuda sivil toplum kuruluşlarının rolü ve önemi; “Görev ve Sorumluluklarımız” adlı son temada ise birlikte yaşam alanlarının demokratikleşmesinde bireylere düşen görev ve sorumluluklar ön plana çıkarılmıştır.

Öğrene-öğretme süreci açısından, 1998 VIHE ders programı ile 2010 VDE ders programlarındaki benzerlik ve farklılıklara ilişkin bulgular;

Tablo 3. Öğrenme süreci açısından, 1998 VIHE Ders Programı İle 2010 VDE Ders Programının Karşılaştırılmasına İlişkin Sonuçlar

	1998 Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programı	2010 Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Programı
Benzerlikler	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Soru-cevap, tartışma, örnek olay, dramatizasyon (canlandırma), grup tartışmaları gibi yöntem ve tekniklerin uygulanacağı, okul içi ve okul dışı araştırma ve incelemeler ile etkinliklerin düzenlenmesi, açık oturum, panel, forum, sempozyum vb. sözlü tartışma yollarından yararlanılmasına vurgu yapan yöntem ve teknikler önerilir. ✓ Önerilen yöntem ve tekniklerden nasıl yararlanılacağına ilişkin herhangi bir bilgi verilmemektedir ✓ CD-ROM, video kaset, film şeridi, slaytlar, tepegöz vb. eğitim araç ve gereçleri önerilir. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Soru-cevap, tartışma, örnek olay incelemesi, grup etkinlikleri, rol yapma, beyin fırtınası, münazara, altı şapkalı düşünme, turnuva/istasyon, afiş hazırlama, drama gibi öğretim yöntem ve tekniklerinin kurgulanmış etkinliklerle gerçekleştirilmesi istenmektedir. ✓ Önerilen yöntem ve tekniklerden nasıl yararlanılacağına ilişkin herhangi bir bilgi verilmemektedir ✓ Bilgisayar ve internet destekli araçlar ile fotoğraf, film, CD-ROM, benzeşim (simülasyon) programları, çoklu ortam (multimedia) araçları, telekomünikasyon hizmetleri (internet vb.) önerilir.
Farklılıklar	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Davranışçı öğrenme kuramı hakimdir. ✓ Öğretmen ve öğrencinin ders içerisindeki rolleri belli değildir. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Çoklu zeka ve yapılandırmacı yaklaşımı temel alır. ✓ Öğrenciyi merkeze alarak öğretmene rehberlik görevi yükler.

Tablo 3’de özetlendiği gibi 1998 VIHE ders programında öğrenme sürecinde soru-cevap, tartışma, örnek olay, dramatizasyon (canlandırma), grup tartışmaları gibi yöntem ve tekniklerin uygulanacağı, öğrencilerin araştırma ve incelemeye yönlendirileceği, okul içi ve okul dışı etkinlikler ile açık oturum, panel, forum, sempozyum vb. sözlü tartışma yollarından yararlanılmasına vurgu yapar. Bahsedilen tüm bu yöntem ve tekniklerin nasıl işe konulacağına dönük herhangi bir açıklama bulunmamaktadır. Bununla birlikte insan hak ve özgürlüklerine

ilişkin konuların öğretimini, katı hukuk kuralları şeklinde ezberletmek yerine örnek olaylarla verilmesi önerilmektedir. Bu açıdan program, senaryolaştırılmış etkinliklerle öğretimi tavsiye etmektedir. Yine 1998 programında öğrenme-öğretme sürecinde araç-gereç kullanımının gerekliliği vurgulanarak somut örneklerin verildiği görülmektedir. Buna göre konuların işlenişinde; öğretimi pekiştirmek ve kolaylaştırmak amacıyla CD-ROM, video kaset, film şeridi, slaytlar, tepegöz vb. eğitim araç ve gereçlerinden yararlanılabileceği ifade edilmektedir.

Farklılıklar olarak; 1998 programında, öğrenme öğretme sürecinde temele alınan paradigma doğrudan belirtilmemiştir. Ne var ki kullanılan yöntem ve tekniklerin davranış değişikliğine hizmet etmesi gerektiği ve dersin temel amacının da hedeflenen davranışların gerçekleşmesi olduğuna gönderme yapılarak üstü kapalı bir biçimde davranışçı paradigma ifade edilmiştir. Yine programda öğretmen ve öğrenci rollerine ilişkin belirgin bir saptama yapılmamıştır.

2010 VDE programı ise dersin işlenmesinde soru-cevap, tartışma, örnek olay incelemesi, grup etkinlikleri, rol yapma, beyin fırtınası, münazara, altı şapkalı düşünme, turnuva/istasyon, afiş hazırlama, drama gibi öğretim yöntem ve tekniklerinin kurgulanmış etkinliklerle gerçekleştirilmesi istenmektedir. Ayrıca öğrenme sürecinde öğrencilerin araştırma, sorgulama, problem çözme ve karar verme süreçlerine doğrudan katılımını sağlayacak etkinliklerin kullanılması da önerilmektedir. Yine “yaparak-yaşayarak” öğrenme etkinliklerinin önemli olduğu vurgulanarak, etkinliklerin planlanmasında çevre, kültür ve bireysel farklılıklarla, ilgi ve ihtiyaçlarında göz önünde bulundurulmasına dikkat çekilmiştir. Bu doğrultuda etkinliklerin çoklu zeka kuramına göre yapılandırılması istenmektedir. Ne var ki tüm bu yöntem ve tekniklerin nasıl işe konulacağına dönük herhangi bir açıklama yapılmamıştır.

Yine 1998 programında benzerlik olarak karşımıza çıkan bir diğer hususta önerilen araç gereçlerdir. Buna göre fotoğraf, film, CD-ROM, benzeşim (simülasyon) programları, çoklu ortam (multimedia) araçları, telekomünikasyon hizmetleri (internet vb.) sadece bir materyal değil, dersin bir parçası olarak kabul edilmesi ve sanal alan gezilerinin düzenlenmesi önerilmektedir. Bu yönüyle programda önerilen materyallerin, bilgisayar ve internetteki gelişmeleri dikkate aldığımızı söyleyebiliriz.

Farklılıklar açısından, 2010 VDE programı, 2005 yılında gerçekleştirilen eğitim reformunun yansıması olarak, çoklu zeka ve yapılandırmacı yaklaşımları esas alarak hazırlanmıştır. Ayrıca öğretmen ve öğrenci rolleri net bir biçimde belirlenmiştir. Buna göre öğrencinin merkezde olduğu, öğretmenin ise öğrenmeyi kolaylaştırıcı bir rehber rol tanımlaması yapılmaktadır. Ayrıca öğretmenlerin derslerde takınacakları tavır ve davranışların da rastgele olmamasına, başta kendilerinin insan haklarına duyarlı ve bu eğitimin gereğine inanmış olmalarına özellikle vurgu yapılmaktadır. Öğretmenin öğretim sürecinin

her aşamasında önyargısız, hoşgörülü, eleştirilere açık olma gibi demokratik tutumlara azami dikkat göstermesi istenmektedir.

VİHE ders programı ile VDE ders programının ölçme ve değerlendirme öğeleri arasındaki benzerlikler ve farklılıklar;

1998 VİHE programında doğrudan ya da dolaylı olarak ölçme ve değerlendirme ögesine dönük herhangi bir bilgi yer almamaktadır. Örnek işleniş başlığı altında planlanan bir ders saatinin sonunda, planın bir gereği olarak ölçme ve değerlendirme boyutu eklenmiştir. Ancak o da örnek planı konu alan birkaç soru cümlesinden oluşmaktadır. Bu açıdan program ölçme değerlendirmeye yer vermeyerek dersin önemsenmemesine dönük bir algının oluşmasına zemin hazırlamaktadır diyebiliriz.

2010 VDE programında ise değerlendirme ögesi 2005 eğitim reformuna paralel olarak ürünü değil süreci merkeze alan bir anlayışla yer almaktadır. Programda değerlendirme, öğrenmenin ayrılmaz bir parçası olduğuna dikkat çekilerek ayrı bir bölümde ele alınmıştır. Üst düzey bilgi beceri ve tutumları çok çeşitli öğretim yöntem ve teknikleri ile öğretmeyi amaçlayan programın öğrencide bilgi, beceri ve tutumlarını sergileyebilecekleri çoklu alternatif değerlendirme araçlarının kullanılmasını istemektedir. Ancak alternatiflerle birlikte geleneksel olarak bilinen çoktan seçmeli, boşluk doldurma, doğru yanlış, eşleştirme, uzun veya kısa cevaplı yazılı sınavların da birlikte ve dengeli kullanılması önerilmektedir. İlgili bölümde VDE dersinde kullanılacak bazı ölçme araçları ve yöntemleri ile kısa açıklama bilgilerine de yer verilmiştir. Buna göre kullanılacak ölçme araçları şunlardır: Kısa Cevaplı Sorular, Açık Uçlu Sorular, Çoktan Seçmeli Sorular, Grup Değerlendirme, Gözlem, Kontrol Listesi, Proje, Görüşme (Mülakat), Sözlü Sunum, Öz Değerlendirme, Dereceli Puanlama Anahtarı (Rubric), Öğrenci Ürün Dosyası (Portfolyo) ve Performans Değerlendirme.

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

1998 VİHE ile 2010 VDE programlarının karşılaştırılmasını konu alan bu araştırma sonunda ulaşılan sonuçlar aşağıda tartışılmıştır:

Her iki program genel ve özel hedefler ile kazanımlar açısından karşılaştırıldığında şu sonuçlar çıkmaktadır; 1998 programı yerel ölçekli Türkiye vatandaşı yetiştirmeyi hedeflerken, 2010 programı dünya vatandaşı yetiştirmeyi hedeflemektedir. 1998 programı bilgi temelli insan haklarını öncelerken, 2010 programı demokrasiyi bir değer olarak benimsemiş aktif demokratik vatandaşlar yetiştirmeyi hedeflemektedir. 1998 programı insan haklarını merkeze alırken 2010 programında demokratik vatandaşlığın insan haklarını içermesi nedeniyle demokrasi eğitimini ön plana çıkarmıştır. Adı her ne olursa olsun çağdaş uygulamalar vatandaşlık, demokrasi ve insan hakları konularının dengeli bir biçimde programda yer almasını söylemektedir. Örneğin İngiltere’de uygulanan Vatandaşlık eğitimi dersinin içeriği üç alanı kapsayacak şekilde düzenlenmiştir (Elkatmış, 2007). Avrupa Konseyinin de 1997-2000 yılları arasında "Demokratik

Yurttaşlık Eğitimi Projesi" olarak başlattığı projenin geldiği son nokta "Demokratik Yurttaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi" adını alması da konuyla ilgili görüşümüzü destekler niteliktedir. Bu açıdan konuların belli alanlara üstünlük kurması anlayışının terk edilerek dengeli ve uyumlu bir bütünlüğün oluşturulması daha sağlıklı bir yaklaşım olacaktır.

1998 programı özel amaçları açısından insan haklarına dönük temel anlam ve ilkeler bilgisi şeklinde kurgulanmışken 2010 programı vatandaşlık, demokrasi ve insan haklarıyla ilgili bazı temel kavramların tanıtılmasının yanı sıra insan haklarının korunup uygulanmasıyla ilgili farkındalık, duyarlılık, bilinç, düşünce, tutum ve davranış kazandırması da amaçlanmaktadır. Bu açıdan 2010 programının aktif, katılımcı, üretken, inisiyatif sahibi, bağımsız demokrat vatandaşlar yetiştirmeye daha yakın olduğunu söyleyebiliriz. Kepenekçi ve Gökçe'nin (2000) belirttiğine göre, 1998 programında hem genel hem de özel amaçlar belli bir sistematik içinde ele alınmadığı için birbirini tekrar eder niteliktedir. Ayrıca hedeflenen davranışlara da ulaşamamaktadır. Uyangör'ün (2007) yaptığı çalışmada da hedef ve davranışların programdan kopuk olduğu bazı davranışların örüntüsü, sıralaması ve ön koşul olma durumlarının farklılık ve eksiklikler içerdiği sonucuna varılmıştır. Selvi'ye (2004) göre de ders daha çok bilişsel amaçlara dayalı, duyuşsal ve davranışsal alanlar yeterince desteklenmemiştir. 1998 programının bu özellikleri yurttaşlık eğitiminin gereklerini tam olarak gerçekleştirilmesinde önemli bir sorun olarak değerlendirilebilir.

Her iki program içerik açısından karşılaştırıldığında şu sonuçlara ulaşılmaktadır: Her iki programda terminoloji farklı olsa da aynı amaca hizmet eden ünite ve tema kavramları yer almaktadır. 1998 programında her yıl için dörder olmak üzere toplam sekiz ünite yer alırken 2010 programında bir yıl için dört tema yer almaktadır. Bu durumun 2010 programında ders saatinin azalmasının bir neticesi olduğunu söyleyebiliriz. 1998 programında dersin içeriği ve kapsamı oldukça geniş tutulmuşken 2010 programında konu sınırlamasına gidilerek doğrudan demokratik vatandaşlık bağlamında ele alınmıştır. 1998 programı bilgiyi merkeze alırken, 2010 programı bilgiden çok beceri ve değerleri ön plana çıkarmıştır. 1998 programında görev ve sorumluluklar daha çok devlete iken 2010 programında kesin hatlarla ayrılarak içinde yaşanan toplum, çevre ve tüm evrene karşıdır.

1998 VİHE programında dersin içeriği ve kapsamının oldukça geniş tutulduğu pek çok araştırmacı tarafından ifade edilmektedir (Kepenekçi ve Gökçe, 2000; Keleşoğlu, 2008). Örneğin sekizinci sınıfta "devlet, demokrasi, anayasa, vatandaşlık, vatandaşlık hakları ve sorumlulukları" başlığıyla karşımıza çıkan birinci ünitenin başlığı bile oldukça geniş bir içeriğe sahip olduğunu göstermektedir. Çünkü sadece devlet kavramının içinde, devletin tanımı, unsurları, fonksiyon ve görevleri, devlet türleri ile yönetim yapısı gibi ilgi çekici konular yer almaktadır. Öğrencilerin siyasal konulara ilgi duymaya başladıkları bir dönemde olmaları ve hemen herkesin üzerinde fikir belirtebileceği güncel ve

çarpıcı bir konu olması nedeniyle söz konusu ünitenin, birkaç ders saatinde bitirilebilecek kadar kısa olmadığını söyleyebiliriz.

1998 programının üniteleri incelendiğinde konuların tamamına yakınının insan haklarıyla ilgili olduğu anlaşılmaktadır. 8'inci sınıfta bir ünite vatandaşlık konusu edinilirken bir ünitenin de milli güvenlik konularını içerdiği görülmektedir. Bu durum iki açıdan hatalı bir anlayışı yansıtmaktadır. Birincisi dersin adı "VİHE" olmasına karşın vatandaşlık konu alanının son derece yetersiz olduğu görülmektedir. Vatandaşlık eğitiminin içeriğinde bulunması gereken insan ve toplum, toplum hayatını düzenleyen kurallar, değerler, normlar, aile, hukuk, ahlak, demokratik hayat (Duman, Yavuz ve Karakaya, 2010; Dilek, 2005; Çiftçi, 2008) gibi konu ve kavramların yer almadığı görülmektedir. İkincisi ise insan hakları eğitiminin merkeze alınmasına karşın bir ünitenin de milli güvenlik konularına ayrılmasıdır. İlgili ünitenin konuları incelendiğinde askeri gücün önemi, görevi ve kutsallığı ile iç ve dış tehditler etrafında şekillendiği görülmektedir.

2010 VDE programında ise tüm kültürel etkinliklerin temeli ve başlangıç koşulu olan insanın merkeze alındığı görülmektedir. Demokrasinin insan hayatına kattığı değer ön plana çıkarılarak, demokratik kültürün yaşam biçimi olarak yerleştirilmesi hedeflenmektedir. Hak ve özgürlükler ile görev ve sorumlulukların ayrı ayrı ele alınması aradaki farkın yakalanması adına önemli görülmektedir. Ayrıca görev ve sorumluluklarda vurgu yalnızca devlete değil insan-insan, insan diğer canlı ve nesnelere üzere tüm hayatın demokratikleştirilmesi üzerine kurulmuştur.

Programda, temaların yanı sıra çeşitli temel beceri ve değerlerde belirlenmiştir. Öğrencilerin kazanımlar ve etkinlikler yoluyla bu beceri ve değerleri elde etmeleri önemsenen bir husustur. Bu anlayış VDE dersiyle sadece bilgi aktarılmayacağını bilgi kadar önemli olan beceri ve değerlerin de geliştirilmesi gerektiğine dikkat çekmesi açısından önemlidir. Tibbits de (2002) insan hakları ve demokrasi eğitime yönelik program içeriği hazırlanırken öğrenme amaçları olan bilgi, değer ve becerinin güçlendirilmesine dikkat çeker. Ayrıca demokratik bireyi inşa etmede temel argüman bilgi değildir. Bilgi olsa olsa demokrasinin ve demokratlığın girişi kapısını aralar.

Öğrenme süreçleri açısından bakıldığında ise 1998 programı davranışçı, 2010 programı çoklu zeka ve yapılandırmacı yaklaşımı esas almıştır. Bu bulgu iki program arasındaki en köklü ve ciddi farklılığı yansıtmaktadır. Çünkü değişen sadece eğitim anlayışı ve yöntemleri değil, doğrudan hedeflenen insan prototipi ile alakalıdır. Davranışçı yaklaşım insanı şekil verilecek bir nesne, eğitimi de mühendislik bir proje gibi görmektedir. Çıktıları da emir komuta zincirinde hareket eden, pasif, itaatkar bireyler olmaktadır. Yapılandırmacı yaklaşım ise öğrenmenin kişinin kendi yapıp etmeleriyle elde edileceğini ileri sürer. Bu açıdan daha çok bireylerin zihinsel kapasitelerini artırmayı amaçlar. Kendi zihinsel kapasitesini bilen ve geliştiren bireylerin hayatı okuma, anlama ve

yorumlamada daha çok yetkinleşmiş olmaları beklenir. Bu da eleştirel düşünen, sorgulayan, sorumluluk alan dolayısıyla aktif, katılımcı ve demokrat bireylerin yetişmesine hizmet edecektir.

2010 programı, öğretmeni bilgi taşıyıcısı olmanın ötesinde görerek onun kişiliğinde sergileyeceği tüm tutum ve davranışlara da dikkat çeker. Bu durum demokrasinin ve insan haklarının değerleri açısından oldukça önemlidir. Çünkü değerlerin öğrenilmesi daha çok model alma ve taklitle gerçekleşmektedir. Temel kazanımları değer içerikli olan bir dersin öğretiminde öğretmenin olumlu rol model olmasının gerekliliği tartışma götürmez bir gerçektir. Ayrıca öğretmen davranışlarının öğrenciye aynen yansıdığı ve bu davranışların tekrarı halinde ise öğrencilerde aynen gözleendiğini ortaya koyan 2000'in üzerinde araştırma olduğu da (Küçükahmet, 1989) bilinmektedir. Bu nedenle öğretmenler okul ve sınıf ortamında demokrasi, hak ve özgürlükler bilgisini demokratik tavır ve davranışlarla öğretmelidirler.

Her iki programda öğrenme süreci için öne sürülen yöntem ve teknikler benzerlik göstermekle birlikte, 2010 programının alternatif ve çağdaş olarak karakterize edilen yöntemleri de içerdiği görülmektedir. Ayrıca öğrencinin kendi öğrenmesini gerçekleştirme ile yaparak-yaşayarak öğrenme ilkelerine önem vermesi de önemli hususlardandır. Öğrenme süreçleri adına ortaya konan bu direktiflerin demokrasi ve insan hakları eğitimine ilişkin literatürde yer alan önermelerle de örtüştüğünü söyleyebiliriz. Buna göre insan duyduğunu, okuduğunu ezberleyebilir, tavsiye edileni kabullenir, kendi yaptığını ise öğrenir. İstenilen davranışın, öğrenecek kişi tarafından mutlaka yapılması gerekir. Bu sağlam psikolojik ilke ışığında hak ve özgürlüklere saygılı, demokrat bireylerin, ancak bu değerleri tutum ve davranışlar düzeyinde günlük yaşamda pratiğini yaparak öğrenebilecekleri ifade edilmektedir (Büyükkaragöz ve Kesici, 1998; Ertürk, 1985; Tibbitts, 1994; Tezcan, 1983; San, 1985; Çukurçayır, 2000; Kışlalı, 1989, Yeşil, 2002).

1998 programında ölçme ve değerlendirme boyutu yok sayılırken, 2010 programında öğrenmenin temel bir parçası olarak görülmüş ayrıntılı ve alternatifli bir biçimde ele alınmıştır. Hem geleneksel hem de alternatif ölçme araçları verilerek dengeli kullanılması önerilmiştir. VDE programın temel amacı bireylerde bilgi depolamak değil, onlara duyarlılık, bilinç, düşünce tutum ve davranış kazandırmaktır. Tutum ve davranışların ölçülmesi ise çoklu ve alternatif ölçme ve değerlendirme araçlarına ihtiyaç duyar. Bu doğrultuda 2010 VDE programında önerilen ölçme araçları, alanın doğasına uygun düşüğünü söyleyebiliriz.

Çalışmaya konu olan bulgular doğrultusunda şu önerilerde bulunulabilir; başta kazanımların ayrıntıdan uzak gerçek hayatla ilgili olmasına özen gösterilmelidir. Bu çerçevede demokrasi ve insan haklarının bilgisi değil daha çok değerleri konu edilmelidir. İçerik ise konuların genişlemesine değil derinlemesine öğrenmeyi sağlayacak bir yapıda olmalıdır. Öğrenme ve öğretme sürecinin kendisi başta

demokratik yaşayışı örneklemelidir. Etkinlik temelli öğrenme ilkesiyle hazırlanacak programlarda, etkinliklerin düzenlenmesinde temel amaç bilgi transfer etmek değil, işbirliği, anlaşma, uzlaşma, tahammül, hak ve sorumluluklarını gerçekleştirme, yapılan iş ve eylemleri sorgulama gibi doğrudan demokratik bilinci gerçekleştirecek bir yaklaşımı esas almalıdır. Yine öğrenme sürecinde öz yönetimli öğrenme, işbirlikli öğrenme, etkinlik temelli öğrenme, yaparak yaşayarak öğrenme, grup çalışması, tartışma, araştırma, problem çözme gibi demokratik becerileri geliştirici yöntem ve tekniklerin kullanılması da önerilebilir. Ölçme ve değerlendirmede ise çoklu ve alternatif araçlardan yararlanılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Büyükkaragöz, S., Muşta, M. C., Yılmaz, H., Pilten, Ö. (1998). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş (Eğitimin Temelleri)*. Konya: Mikro Basım Yayın Dağıtım.
- Büyükkaragöz, S. ve Kesici, Ş. (1998). *Demokrasi ve İnsan Hakları Eğitimi*. Ankara: Türk Demokrasi Vakfı.
- Çayır, K. (2003). *İnsan hakları ve demokrasi kültürünün geliştirilmesi: ders kitaplarının yazımı*. Ders Kitaplarında İnsan Hakları: İnsan Haklarına Duyarlı Ders Kitapları İçin. İstanbul: Türk Tarih Vakfı Yayınları. 21–45.
- Çiftçi, A. (2008). *Vatandaşlık Bilgisi: Demokrasi ve İnsan Hakları*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Çukurçayır, M. A. (2000). *Demokrasi ve insan hakları*. Demokrasi ve İnsan Hakları Eğitimi Projesi Kaynakları: Demokrasi Dosyası. (Haz. Kamil B. Raif ve B. Jülide Mollaoğlu), Ankara: Türk Demokrasi Vakfı Yayınları. 252–266.
- Dilek, D. (2005). *Vatandaşlık bilgisi ders notları*. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi.
- Duman, T., Yavuz N. ve Karakaya, N. (2010). *İnsan Hakları ve Demokrasi (Vatandaşlık Bilgisi)*. Ankara: Data Yayınları.
- Elkatmış, M. (2007). İngiltere ve Türkiye'deki İlköğretim Birinci Kademedeki İnsan Hakları Eğitimlerinin Karşılaştırılması. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Erjem, Y. (2004). Katılımcı, Etkin ve Sorumlu Yurttaş Yetiştirmede Hizmet Ederek Öğrenme (Service Learning) Yöntemi. *Uluslararası Demokrasi Eğitimi Sempozyumu*. Çanakkale: 354-359.
- Ertürk, S. (1985). *Diktacı Tutum ve Demokrasi*. Ankara: Yelken Tepe Yayınları.
- Eurodice. (2005). *Citizenship Education at School in Europe*. Belgium: Eurodice European Unit. <http://www.moec.gov.cy/programs/eurydice/publication.pdf> adresinden 25.07.2011 tarihinde alınmıştır.
- Huddleston, E., Gollob, R., Krapf, P., Salema, M. H., Spajic-Vrkaš, V. (Eds). (2004). *Education For Democratic Citizenship 2001-2004*. 2005 European Year of Citizenship Through Education. Strasbourg.
- Keleşoğlu, S. (2008). Demokrat Yurttaş Niteliklerinin Kazandırılması Açısından 7.-8. Sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Dersi Programı (2000) İle 6.-7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Programının (2005) Karşılaştırılması. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kepenekçi (Karaman), Y., Gökçe, E. (2001). Vatandaşlık ve insan hakları eğitimi dersinin genel ve özel amaçları ile hedef davranışları üzerine bir inceleme. *Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Dersi Öğretim Programının Değerlendirilmesi Yuvarlak Masa Toplantısı*, TODAİE, Ankara.

- Kışlalı, A. T. (1989). *Demokrasi eğitiminde öneriler (Panel II)*. Demokrasi İçin Eğitim. Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları. 137–143.
- Küçükahmet, L. (1989). *Demokrasi eğitiminde boyutlar ve sorunlar (Panel I)*. Demokrasi İçin Eğitim. Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları. 46–55.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2010). *İlköğretim Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı*. Ankara: TTKB Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (1998). *İlköğretim Okulu Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Dersi (7 ve 8. Sınıf) Öğretim Programı*. Ankara: TTKB Yayınları.
- Osler, A. ve Starkey, H. (2006). Education for democratic citizenship: A review of research, Policy and Practice 1995–2005. *Research Papers in Education*, 21, 433-466.
- San, C. (1985). *Gençlik ve demokrasi eğitimi*. Gençliğin Eğitimi ve Sorunları. Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları. 205–213.
- Selvi, K. (2004). Vatandaşlık ve İnsan Hakları Dersinin Amaç ve İçeriğinin Değerlendirilmesi. *Uluslararası Demokrasi Eğitimi Sempozyumu*, Çanakkale.
- Tezcan, M. (1983). Cumhuriyetin 60. yılında demokrasimiz, eğitimimiz. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 16, 2, 125–131.
- Tibbitts, F. (2002). Understanding what we do: emerging models for human rights education. *International Review of Education*, 48, 159–171.
- Tibbitts, F. (1994). Human rights education in schools in the post-communist context. *European Journal of Education*, 29, 363–376.
- Uyangör, N. (2007). İlköğretim 7. Sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programının Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ültanır, Y. G. (2005). Türk eğitim sistemi ile Avrupa Birliği ülkelerindeki hümanist-demokratik eğitim modelinin karşılaştırılması. *Milli Eğitim Dergisi*, 67, 110-152.
- Yeşil. R. (2002). *Okul ve Ailede İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (1999). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.

SUMMARY

Training people is related to his cognitions, attitudes and behaviors. During the creation of desirable behaviors and attitudes which are wrong, it is very difficult to change incomplete or incorrect ones, and includes a planned process. This process is going to be possible with systematic training and education programs. The human type that society expects and wants is held with a citizenship education that given in schools.

The historical progress of citizenship education in Turkey dates back to very early times. It constitutes the irreplaceable part of educational programs, especially of the one in 1924. As a matter of fact, it should be so. The way of living of a society which determines the democracy as polity should befit it as well. The way of securing this definitely depends on the fact that education and educational programs are to be prepared with an understanding in which democratic principles are predominated and which gives priority to human rights and freedom. In this way, in our country such lessons as Country Knowledge, Civics, Social Sciences and lastly Citizenship and Human Rights Education, which includes the subjects' citizenship, human rights and democracy, take part with variable names in the programs.

In this dissertation, it is aimed to compare and contrast the 8th class "Citizenship and Human Rights Education" syllabus taught from 1995 until 2010 and 8th class "Citizenship and Democracy Education" which has been carried into practice in 2010-2011 educational years. In this regard, similarities and differences between the key elements of educational programs such as goal-acquisition, content, learning-teaching progress and the assessment dimensions are to be set forth.

In the year of 1995 constitutes a turning point in terms of civic education in. In this period, Grand National Assembly of Turkey Human Rights Investigation Commission has changed both the course name and its content in line with human rights. While the course's name becomes Citizenship and Human Rights Education, human right issues were added in the content of the course. Reason for the change is human rights education has been studied and considered in these periods. The second major change in the curriculum was seen in the curriculum prepared in 2010. The content of the curriculum reflects the deep-rooted and contemporary change made in curriculum. During this period, the name of the course was changed again as Citizenship and Democracy Education.

This study aims to compare 7. and 8. Grade Citizenship and Human Rights Education course curriculum which was taught from 1998 until 2010 and Citizenship and Democracy Education course curriculum which is taught from 2010-2011. In this direction, goal-gain, content, learning-teaching process and evaluation similarities and differences are determined. Document analysis which is one of the methods of qualitative research method was used in the study. For the analysis of the data obtained; target and gains, content, teaching-learning

process and evaluation dimensions were discussed with comparison. Elements and features that they have brought in terms of programs, together with the results of the evaluation are discussed. The handed curriculums were evaluated in terms of their items and properties, and results were discussed with suggestions.

In sum, comparison of 1998 Citizenship and Democracy Education course curriculum and 2010 Citizenship and Human Rights Education course curriculum in terms of the curriculum gains as in the general and specific objectives, the following results were obtained;

1998 program aims to educate local-scale citizen of Turkey, 2011 the program aims to educate citizens of the world. Knowledge-based human rights priority program 1998, while the 2011 program aims to educate democratic citizens actively embraced democracy as a value.

Both two curriculums have similar units and theme concepts. In 1998 curriculum, the course content is in wide range, but in 2010 curriculum there are some limitations about content and has direct things are mentioned about democratic citizenship. 1998 curriculum has put knowledge in the center of the curriculum, but 2010 curriculum has brought skills and value into the forefront in the curriculum. In 1998 curriculum duties and responsibilities are mostly for government but 2010 curriculum has clearly separated and all duties and responsibilities are for society and environment.

The results for comparison of learning processes are as follows; in the preparation of 1998 curriculum, there were referred to behavior learning theory. But in 2010 curriculum it's mentioned that the curriculums is based on multiple intelligences theory and constructivist approach. In both curriculums, methods and techniques used for learning process are similar to each other but it can be said that 2010 curriculum is richer in content.

The results of measurement and evaluation are as follows; in 1998 Citizenship and Human Rights curriculum, there were not found any directly or indirectly evidence for measurement and evaluation, but in 2010 curriculum, evaluation is mentioned as an integral part of the curriculum. The curriculum suggests alternative evaluation methods that students can exhibit their knowledge and skills, in addition to this, curriculum suggest using traditional evaluation methods with alternative ones.